Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Andreea Pavel

Despre armeni, cu dor

EDITURA CETATEA DE SCAUN

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Andreea Pavel s-a născut în Constanța, la 21 octombrie 1988. A absolvit Colegiul Național „Mircea cel Bătrân", specializarea matematică-informatică (2003-2007) și Facultatea de Istorie și Științe Politice, specializările „Relații Internaționale și Studii Europene" (2007-2010, cu teza de licență *„Primul genocid al secolului al XX-lea: armean sau turc?"*) și „Istorie" (2014-2017, cu teza de licență *„România și Armenia. Relații istorice și diplomatice"*), în cadrul Universității „Ovidius" din Constanța. A absolvit masteratul „Relații Internaționale. Istorie și Diplomație în secolele XIX-XXI", în cadrul aceleiași instituții, cu lucrarea *„Masacrele din 1915. Politicienii și urmașii supraviețuitorilor. Chestiunea armeană în Parlamentul României. 1991-2015"*. Este membru fondator al Asociației pentru Dialog Intercultural și Studii Istorice „Intermarium", a publicat în volumele colective editate de asociație (*Marea, loc al memoriei și al desfășurărilor geostrategice* – 2014, *Intelectualii politicii și politica intelectualilor* - 2016) și a coordonat cel mai recent volum al asociației, *The image of the other: Memory and representations of the neighbourhood and the world* - 2018.

În liceu a fost influențată profund de scriitorul Mircea Țuglea (14 aprilie 1974 – 19 august 2017), cel care i-a fost profesor de română în primul an, care coordona „Cenaclul de Marți" și care înființase cercul de jurnalism din liceu. Mircea Țuglea îi descoperă scriitura citindu-i o lucrare de la oră despre „Metamorfoza" lui Franz Kafka și o cheamă la cercul de jurnalism, apoi îi propune să citească în cenaclu. Andreea Pavel își găsește refugiul în scris și, în timp, își dă seama că e singurul lucru care o împlinește. A început să lucreze în presă în clasa a XII-a. În 2012 și-a fondat propriul ziar, „Info Sud-Est", iar în 2014 a câștigat Tânărul Jurnalist al Anului, premiu acordat de Fundația Freedom House România. S-a format ca jurnalist de investigații, meserie de care este profund îndrăgostită. În drumul ei, călăuză îi este prietenul și mentorul său Florin Anghel.

Cuprins

PRIN MIZERIA ISTORIEI 9

Introducere 17

ANAID TAVITIAN 69

MIHAEL CHIRCOR 98

ALICE ALTUNIAN 110

AZADUHI BENLIAN 121

HARRY MICHELLE BOIAGIAN 137

ARȘALUIS SARCHISIAN GURĂU 153

EDUARD DIRADURIAN 179

SIRANUȘ ȘI IOAN OLARIU 196

ALICE SEMEDICHIAN PLATON 212

LIVIU MERDINIAN 221

ARIS SARCHIZIAN 234

GALERIE FOTO 249

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

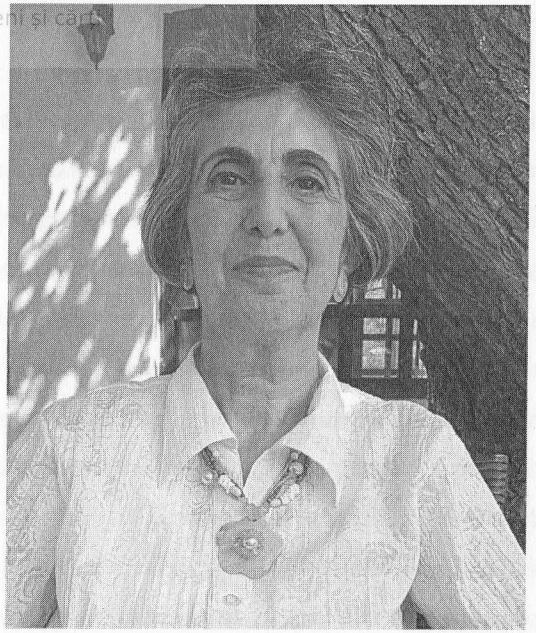

ANAID TAVITIAN

Născută la 12 iunie 1955, în Constanța

De profesie teatrolog, a absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" din București (1978), fiind licențiată în Arte, Specializarea Artă și Metodologia Spectacolului. În 2018 s-au împlinit 40 de ani de când Anaid Tavitian este consultant artistic la Teatrul de Stat din Constanța. Este fiica scriitorului și jurnalistului Simion Tavitian (3 februarie 1926 – 7 noiembrie 2008), o personalitate a spațiului dintre Dunăre și mare și autorul celor mai importante lucrări despre istoria comunității armene din Dobrogea.

ANAID TAVITIAN

Nu cred că vreunul dintre cei care au stat de vorbă măcar o dată cu Anaid Tavitian a plecat altfel decât fermecat de la întâlnirea cu ea. Dacă există cineva, totuși, atunci el sigur este surd, orb sau doar foarte sec. Dedicată, diplomată și foarte delicată, Anaid Tavitian îmbracă o eleganță desăvârșită, cum rar mi-a fost dat să întâlnesc. Cât o mână de om, în spatele cortinei sale ascunde un caracter de fier, o personalitate ca o stâncă și niciodată nu lasă la suprafață griji, probleme sau supărări pe care sigur că le trăiește și ea în fiecare zi. De un optimism molipsitor, Anaid Tavitian nu are decât lucruri bune de spus despre orice și despre oricine, dar nu din politețe ori superficialitate, ci pentru că, mai întâi de toate, ea caută frumusețea și bunătatea din fiecare dintre noi. Și acolo unde găsește doar frânturi, le scoate, le curăță și le potrivește astfel încât să facă o frântură mai mare de frumos și de bun din fiecare.

Am întrebat-o de ce crede că, în Dobrogea, armenii, turcii, tătarii, grecii, evreii, italienii, germanii, bulgarii și celelalte minorități care au mai trecut pe-aici s-au înțeles atât de bine între ele, încât buna lor convieţuire a golit de conținut sintagma „mozaic etnic și cultural" până când a transformat-o într-un clișeu. Explicația ei a fost una sentimentală, dar cea

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

mai frumoasă dintre toate pe care le-am primit vreodată: „Pentru că aici, în Constanța, soarele se reflectă în mare și luminează chipurile oamenilor într-un mod aparte, altfel decât în alte locuri. În Constanța, oamenii au o lumină mai frumoasă pe chipuri și asta îi ajută să se împrietenească repede cu oricine".

Mama ei a ajuns în Constanța când avea două luni. În brațele părinților care fugiseră din Imperiul Otoman, pe un vapor grecesc care, ca printr-o minune, nu s-a scufundat în timpul unei furtuni, mama lui Anaid Tavitian a fost botezată „Libertate" (Azaduhi) de un preot armean de pe vapor, care fugise și el din calea masacrelor. Anaid Tavitian e printre puținii armeni pe care i-am întâlnit rezervați în privința termenului de „genocid", dar nu pentru că nu și-l asumă, ci pentru că firea ei veselă și împăciuitoare nu îi permite să sape în răni. Nici în ale ei, nici în ale altora. Mi-a spus răspicat însă că datoria lor, a armenilor, și a noastră, a celor care avem cunoștință de ce s-a întâmplat în 1915, este să nu uităm. Mi-a repetat asta în atâtea feluri și de atâtea ori până când am înțeles că, de fapt, să nu uiți un asemenea episod este mai important decât să încerci să-l deslușești.

Cum începe povestea dumneavoastră?

M-am născut într-o familie de armeni, familia lui Simion și Azaduhi Tavitian. Sunt a doua generație de armeni din familia mea, născută în România. Familia mamei mele era din Cezareea[71]. Mama s-a născut în orașul Adana[72] și a venit în România când avea câteva luni, pe un vapor care aducea câteva zeci de supraviețuitori ai genocidului din 1915. Printre ei părinții mamei, trei dintre frații ei, bunica și un unchi. Era primăvara

[71] Astăzi Kayseri, un oraș din centrul Turciei.

[72] Situat în partea central-sudică a Turciei de astăzi, la 30 de km de Marea Mediterană.

anului 1922. Marea Neagră, capricioasă și imprevizibilă, se dezlănțuise cu o forță rară. Mama și pruncul au fost adăpostiți în sala mașinilor, la căldură. Mama avea pielea foarte albă, ca și bunica, așa că atunci când au ieșit pe covertă, amândouă erau „brunete" de la funingine. Când s-a potolit furtuna, bucurându-se de prezența la bord a unui preot armean, de teamă că va fi din nou furtună, iar valurile uriașe vor înghiți ambarcațiunea și copilul va rămâne nebotezat, au hotărât să facă imediat ceremonie. Când a sosit clipa alegerii numelui, bunicii nu se puteau pune de acord: fiecare dorea să-i pună fetiței numele mamei lui (Sima și Acabi). Preotul i-a împăcat repede și i-a sfătuit să o boteze Azaduhi[73]. Speranța nefericiților refugiați s-a împlinit. Dumnezeu i-a ajutat să acosteze, cu bine, în portul Constanța.

V-ați cunoscut bunicii? Cum erau?

Din partea mamei am cunoscut-o pe bunica Nairi. Era o femeie micuță, cu trăsături delicate, de o bunătate rar întâlnită: „un înger de femeie" cum spun cei care au cunoscut-o. Era mereu bucuroasă de oaspeți, foarte bună gospodină, o mamă grijulie și afectuoasă pentru cei cinci copii ai ei. Avea mereu o vorbă bună pentru fiecare și nimeni dintre cei care îi treceau pragul casei nu pleca fără să guste din bucatele ei. Era un om credincios, milos. Ei și mamei mele le datorez „cei șapte ani de acasă". Bunica m-a învățat să mă rog „Hair Mer"[74], să fiu respectuoasă, să ajut fără să cer răsplată. Bunica paternă, născută Chiurdianț, era descendenta unei vechi familii de armeni din Cetatea Albă, Basarabia. Era o femeie foarte blândă. A murit când eu aveam trei ani. Bunicul patern

[73] Care înseamnă „libertate" în limba armeană.

[74] Tatăl Nostru.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Mardiros era originar din Tercan[75]. Părinții săi muriseră în timpul genocidului. Una dintre surori, Anuș[76], fusese răpită de turci. O altă soră, Arecnaz și doi frați – Carechin și Sarchis, ajunseseră în România, la Constanța. Cel mai mic frate, Misac, fusese luat de o familie și internat într-un orfelinat la Erevan. Mardiros Tavitian s-a înrolat ca voluntar în armata generalului Andranik[77] și a participat la bătăliile conduse de acesta pentru independența Armeniei. Bunicul a fost un patriot înfocat, care nu concepea decât o Armenie liberă și independentă. A murit în anul 1976, fără a-și vedea visul împlinit. Tatăl mamei mele, Agop, a murit când mama era copil. Era descendentul unei familii înstărite și nobile din casa nobiliară Mașag – din Ani[78], capitala medievală a regatului armean. Era absolvent de colegiu francez. Familia lui deținea o afacere cu covoare, avea în proprietate

[75] Localitate în provincia Erzincan, situată în nord-estul Turciei. Tercan se pronunță „Tergean" de unde și denumirea de „tergeanti" pentru urmașii armenilor din această localitate.

[76] În limba armeană înseamnă „dulce".

[77] Andranik Ozanian (25 februarie 1865 – 31 august 1927) a fost general de armată și este considerat erou național în Armenia, fiind cea mai cunoscută figură a mișcării de eliberare națională a armenilor de la cumpăna secolelor XIX-XX. Andranik Ozanian a luptat împotriva sultanului Abdul Hamid, s-a alăturat partidului Federația Revoluționară Armeană, dar s-a retras în 1907 pentru că nu a fost de acord cu sprijinul pe care partidul armean îl acorda Junilor Turci pentru a căpăta conducerea Imperiului Otoman. Junii Turci sunt cei care, la scurtă vreme după ce au preluat puterea, au început masacrele împotriva armenilor.

[78] Ani a fost capitala Regatului armean condus de dinastia Bagratizilor, în perioada 961 - 1045. Orașul era renumit pentru grandoarea sa, la începutul secolului al XI-lea populația lui depășea 100.000 de locuitori, iar datorită construcțiilor sale mai era numit și „Orașul celor 40 de poduri" sau „Orașul celor 1001 de biserici". Ani se afla la răscrucea mai multor rute comerciale între Est și Vest și iar orașul era considerat un element definitoriu în istoria și identitatea poporului armean. Și astăzi este considerat la fel de important pentru istoria lor, chiar dacă orașul este părăsit, fiind situat chiar pe granița care desparte Armenia de Turcia.

sute de hectare de pământ și întinse livezi. Foarte curajos și inteligent, bunicul, alături de alți tineri și bărbați în putere, au făcut baricade (acolo unde locuiau) și au reușit să salveze copii, bătrâni și femei în timpul masacrelor din 1894-1896[79]. Bunicul Agop era un bărbat frumos, înalt, blond cu ochii albaștri.

Armean blond cu ochii albaștri?

Da, sigur. Pentru că, la origini, armenii erau deschiși la culoare, erau blonzi cu ochii albaștri. Apoi s-au amestecat cu valurile de migratori și acum sunt bruneți cu ochii negri. Bunicul era un bărbat înalt, frumos, l-am văzut în fotografii. A murit când mama avea șase spre șapte ani. Și vorbind și cu mama, cu rude și cu specialiști în psihologie, mi-au spus că acea sintagmă care spune că poți să mori „de inimă rea" lui i s-a potrivit perfect din păcate.

De la ce i s-a tras supărarea? Ce i-a făcut „inima rea"?

Cum spuneam, bunicul studiase, moștenise o afacere prosperă, care nu însemna numai țesutul covoarelor, ci toată tehnologia: desenul modelelor, vopsirea materiei prime și țeserea. Avusese o situație materială foarte bună, se bucurase de respect în societate și, deodată, a fost nevoit să lase totul, să o ia de la capăt într-o țară nouă, a cărei limbă nu o cunoștea. Fără să poată găsi o muncă potrivită capacităților sale, a muncit la diverși patroni, câștigul neacoperind nevoile familiei. Bunica a fost cea care l-a sprijinit și au deschis un mic atelier de țesut covoare, unde lucra bunica. Bunicul a suferit foarte mult că situația materială nu i-a permis să-și țină copiii la școală. Punea mare preț pe învățătură. Era un om cu o gândire foarte deschisă și modernă pentru

[79] Înainte de 1915, armenii au mai fost masacrați în Imperiul Otoman și în perioada 1894-1896, din ordinul sultanului Abdul Hamid al II-lea (1876-1909). Episoadele sângeroase de atunci au rămas cunoscute în istorie drept „masacrele hamidiene".

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

acea vreme. De exemplu, apela la serviciile doctorilor. Deviza lui era că cele mai importante lucruri în viața unui om sunt sănătatea, viața, omenia, respectul față de semeni, indiferent de poziția socială sau materială. Bunicul nu avea cetățenie română[80], dar cu toate acestea și-a iubit țara de adopție, și-a educat copiii în acest spirit.

Pe vremea aceea era destul de greu să îți trimiți copiii la școală, mai ales în România unde învățământul era un lux pentru cei care nu erau cetățeni români. Asta l-a supărat cel mai tare pe bunicul dumneavoastră? Faptul că nu a putut să își țină copiii la școală?

Da. Cei cinci frați au fost copii inteligenți nativ. Pe toți ar fi dorit bunicul să-i țină la școală. Bunicul punea mare preț pe școală. Pe mama, mezina, a iubit-o foarte mult și își dorea ca ea să studieze Dreptul: „Pe fata mea am să o fac judecător", le spunea bunicul prietenilor.

Unde a învățat mama limba armeană?

La școala comunității armene din Constanța, unde astăzi este Biserica „Sf. Maria". Acolo învățau copiii armeni, deci și copiii armenilor refugiați. Cred că este important să spun că deși era o școală a unei minorități și mulți dintre părinții elevilor nu aveau cetățenie română, cursurile se predau în limba armeană și română. Mama îmi povestea că străbătea zilnic drumul

[80] Armenii refugiați care nu aveau vreo cetățenie erau numiți „nanseniști". „Nanseniștii" erau cei care beneficiau de pașapoartele Nansen, niște acte provizorii recunoscute la nivel internațional și care erau acordate refugiaților din război. Principalii beneficiari ai acestor pașapoarte au fost armenii care fugeau din calea masacrelor din Imperiul Otoman (1915). De pașapoartele Nansen au beneficiat și alți refugiați din război.

de pe strada Teodor Burada[81] până la școală, astăzi strada Callatis[82]. Iarna, când era vânt și polei, era o adevărată aventură să ajungă la școală. Îmi povestea, amuzată de mirarea mea, că se așeza pe ghiozdan și își dădea drumul la vale, până la poarta școlii, pe strada în pantă, în zilele cu polei. În toți anii de școală a luat premiul I cu coroniță. Era un copil isteț, dar și sensibil. Îmi amintesc că mi-a povestit cum la un examen la limba română a recitat poezia Elenei Farago, „Cățelușul șchiop", și a podidit-o plânsul. Impresionată, comisia (alcătuită din învățători, inspectorul școlar și episcopul bisericii armene din România) a oprit-o și episcopul a mângâiat-o pe cap și i-a spus: „E de ajuns. Foarte bine". Mama vorbea și scria foarte bine și corect în limba armeană, care nu este deloc ușoară[83]. La fel de bine și corect vorbea și limba română.

[81] O stradă aproape de centrul orașului Constanța. Numele străzii este dat de etnograful și muzicianul Teodor Burada (1839-1923), membru corespondent al Academiei Române, originar din Iași. Teodor Burada a scris despre Dobrogea într-una dintre călătoriile sale aici, în jurul anului 1880.

[82] Strada care duce către actuala Biserică Armeană „Sf. Maria" și care se află în centrul vechi al Constanței, în apropierea Pieței Ovidiu.

[83] Alfabetul armean a fost inventat și scris de Sfântul Mesrob Maștoț, în anul 405 d.Hr., pentru a putea traduce Biblia. Alfabetul lui Maștoț conținea 36 de semne la care, pe parcurs, s-au mai adăugat încă două semne pentru a putea reda anumite cuvinte străine. Există diferențe însemnate de pronunție între armeana răsăriteană (promovată de Academia din Erevan și vorbită în Armenia și Iran) și armeana vestică, vorbită de armenii din Europa și SUA. Semnele alfabetului armean nu au nimic în comun cu semnele altor alfabete, iar membrii comunității cu care am stat de vorbă mi-au spus că învățarea limbii armene, mai ales a scrierii și citirii, reprezintă un proces dificil care implică un studiu îndelungat și foarte intens.

Libris.RO
Respect pen

Dumneavoastră ați învățat la școala armeană?

Mama m-a înscris la școala armeană din Constanța. Pe învățător îl chema tot Tavitian. Dar școala s-a desființat înainte să încep eu cursurile, în anii `60. Mama m-a înscris la școala generală nr. 13 din Constanța, la recomandarea învățătorului Tavitian, care i-a recomandat mamei și un învățător: pe domnul Gheorghe Modoi, dragul meu învățător căruia îi datorez nespus de mult în privința formării mele. Vorbesc limba armeană fiindcă în casă se vorbea și armeana, dar nu știu, din păcate, să scriu și să citesc.

Și bunica?

Bunica era un om credincios. Pentru ea, credința însemna să faci bine, să ajuți, să nu judeci pe nimeni. Nici măcar să nu gândești rău despre cineva, spunea bunica. Avea niște reguli de viață foarte clare pe care le-a transmis și copiilor ei. Deviza familiei era: importantă este omenia și relația frumoasă dintre oameni. La venirea în Constanța au încropit o mică afacere: un atelier de țesut covoare, în care lucrau câteva fete și bunica (ajutată și de mătușile mele). După moartea bunicului, bunica a reușit cu greu să se descurce, dar a reușit. Bunica vorbea limba turcă.

Cum s-au înțeles bunicii armeni cu vecinii turci, evrei, tătari, aromâni când au ajuns în Constanța? Era o puzderie de etnii aici. Au existat conflicte?

Atât bunicii paterni, cât și cei materni au avut vecini aparținând diferitelor etnii. Pe strada Teodor Burada au fost vecini cu familia Andrei Tranulis, cel mai mic frate al familiei Tranulis care a construit teatrul cunoscut sub numele „Fantasio"[84]. Îmi amintesc că cei doi copii ai lui

[84] Primul teatru din Dobrogea a fost construit de grecul Demostene Tranulis, ai cărui bunici au ajuns în Constanța în 1837. Familia acestuia era foarte înstărită, iar frații Tranulis au

Andrei Tranulis o vizitau des pe mama. Tot din povestirile mamei știu că pe stradă mai locuiau evrei, turci, români din Basarabia, albanezi, că exista bună înțelegere între ei. Tot de la mama știu că bunicul făcea un fel de troc cu un negustor grec. Toamna primea brânză, măsline și alte produse și oferea în schimb sugiuc[85] și pastramă făcută de el. Nașul meu Hrant Bohcelian, negustor în Medgidia, era în relații de vecinătate cu familia cunoscutului doctor Themo[86]. În copilărie, mergeam la cumpărături cu mama în Piața Griviței[87] de unde cumpăram, de la o grecoaică de acolo care vindea zarzavat. Îi făcea semn mamei să îi dea sacoșa și discret alegea pentru noi frumoase legume. Hai să îi spunem că era un fel de slăbiciune a

contribuit financiar la ridicarea mai multor instituții din oraș, printre care și actualul Colegiu Național „Mircea cel Bătrân" sau Biserica „Sfinții Îngeri" (Capela Militară). În primăvara anului 1927, Demostene Tranulis, în înțelegere cu Liga Culturală condusă de Nicolae Iorga, începe construirea teatrului care avea să îi poarte numele și pe care îl inaugurează în toamna aceluiași an. Ulterior, teatrul înființat de grecul Demostene Tranulis a fost denumit „Fantasio", iar astăzi acesta se numește Teatrul de Stat Constanța.

[85] Sugiucul este o denumire dată atât unui desert făcut din nuci muiate în must fiert și făină, cât și unui fel de cârnat afumat preparat din carne de oaie, vită sau capră.

[86] Doctorul Ibrahim Ehtem (1865-1945), albanez musulman devenit cunoscut ca doctorul Themo, a contribuit la întemeierea organizațiilor „Junii Turci" și „Uniune și Progres", mișcări cu vederi progresiste care cereau reformarea Imperiului Otoman și care se opuneau dictaturii sultanului Abdul Hamid al II-lea. Pentru viziunea sa, Ibrahim Ehtem a fost condamnat la moarte în absență. Și-a schimbat numele în Themo și s-a refugiat în România unde a profesat cu succes la Spitalul Colțea din București. În 1895 a ajuns în Medgidia, unde a fost sprijinit de primarul Kemal Hagi Ahmed care i-a oferit posibilitatea să fie medic la spitalul din oraș. Themo a contribuit decisiv la dezvoltarea Medgidiei.

[87] O piață din apropierea casei unde locuia Anaid Tavitian, în zona centrală a orașului. Vreme îndelungată, până în anii 1970-1980, a reprezentat cea mai importantă piață de produse proaspete din Constanța.

Libris.RO
Respect

minorităților pentru minorități. Unchiul meu avea cunoștințe printre tătari și turci. Care, când plecau în vizită în Turcia, îi aduceau măsline și baclava. Ba odată i-au adus și o narghilea care acum stă pe un raft în bibliotecă. Apoi, pentru că bucătăria orientală se aseamănă, mie îmi place să gătesc bame[88]. Sunt în Piața Griviței femei mai în vârstă, turcoaice, care vând bame și de la care cumpăr. Prima dată m-au privit și m-au întrebat dacă sunt armeancă, fiindcă românii, au spus ele, nu prea cumpără. Pe strada unde am copilărit, de asemenea, am avut vecini români, evrei, greci, aromâni. Pe strada noastră, Mercur, ne jucam zi de vară până seara în curțile caselor cu porțile mereu deschise pentru noi, toți copiii. În curtea noastră, toamna, se pregăteau provizii în ceaunul uriaș pe care bunica îl împrumuta tuturor vecinilor. În acest spirit am fost crescută. Și astăzi felicit pe cunoscuții de diverse etnii, de sărbătorile lor, așa cum și ei mă felicită la rândul lor.

Dar cum vă explicați faptul că Dobrogea este printre puținele locuri, poate din lume, unde atât de multe etnii într-un spațiu atât de mic s-au înțeles atât de bine?

Eu am o explicație originală legată de acest tărâm frumos, fabulos, dintre Dunăre și mare. Este locul unde soarele încălzește sufletele și luminează parcă mai vesel și mai frumos decât oriunde fețele oamenilor. Marea și ea, cu întinderea ei nesfârșită, îi face pe oamenii locului mai calzi, mai veseli, mai prietenoși. Îmi amintesc de un moment legat de prima ediție a festivalului „Seri de teatru antic", la Cetatea Histria. Era la apus când spectacolul se apropia de final. Locul de joc era aproape de mare. Fețele actorilor, care nu purtau machiaj, aveau o culoare superbă, de la soare.

[88] Asemănătoare tocăniței de păstăi, fasole verde.

Era lumina soarelui care se reflecta în mare și apoi pe chipurile oamenilor, făcându-le mai frumoase. Marea îți dă o stare de bine. În Dobrogea a existat și există o frumoasă înțelegere sinceră între etnii. Fiecare își păstrează tradițiile, se respectă unii pe alții, se bucură de sărbători împreună. Am vecini și cunoștințe etnici turci și tătari care mă felicită de Paște și Crăciun și pe care, la rândul meu, îi felicit de sărbătorile lor tradiționale, iar ei îmi aduc baclava. Voi încheia povestind o întâmplare din teatrul meu[89] unde, la un moment dat, lucram cu foarte buni colegi români, armeni, greci, nemți, turci. În febra pregătirilor unei premiere, actorul Vasile Cojocaru[90], pe atunci și director al teatrului, sună ca să facă un anunț. Răspunde Muezel, turcoaica: *„Turcoaico, spune-i grecului[91], să-i spună neamțului[92], să-i spună armeanului[93] că diseară avem imprimare"*. Asta este Dobrogea. Un frumos mozaic al etniilor.

Ați spus că părinții au ajuns aici în anii '20. Cum au supraviețuit masacrelor din 1915?

Bunicii materni au ajuns în România în anul 1922, după cum am mai spus, pe un vapor. Bunicul, un om curajos, a reușit să își salveze familia din drumul fără de întoarcere pe care au fost trimiși. În timpul genocidului au fost deportați spre deșertul sirian. Au fost ajutați, ascunși, găzduiți în

[89] Teatrul de Păpuși din Constanța. Astăzi, Teatrul pentru Copii și Tineret, care funcționează în sala fostului Teatru „Elpis", al comunității grecești din Constanța.

[90] Actorul Vasile Cojocaru (17 ianuarie 1950-20 ianuarie 2010) a jucat 36 de ani pe scena Teatrului de Stat Constanța. În ultimii ani de viață a fost și profesor la Facultatea de Arte din cadrul Universității „Ovidius" din Constanța.

[91] Nicolae Gheorghiu, regizor tehnic.

[92] Raymund Konig, maestru de sunet.

[93] Dicran Asarian, sunetist.